

KOMMENTAR

Norges besværlige 50-åring – freden

REGJERINGEN HAR VALGT: Taktfast nasjonal manifestasjon og ikke forsoning innover og utover skal prege frigjøringsfesten.

Hp 21/4-95

NILS MORTEN
UDGAARD

Artikelforfatteren er utenriksredaktør i Aftenposten

Historiens store jubileer er nesten alltid politiske minefelter, fordi de skal plante noe som *var* inn i noe som *er* – her og nå i en helt ny virkelighet. Det gjelder også for Norges feiring av 50-årsminnet for de eventyrlige maidagene i 1945, da krigens pulsslag stilnet og tiden syntes å stanse for noen korte øyeblikk mens flaggene heiste seg undrende oppover stengene i dagene da også våren kom til landet.

Nå har Regjeringen lagt frem et festprogram, som ikke byr på overraskelser. Men det er allikevel en dimensjon som mangler: Ingen av dagens politiske eller andre ledere i Norge har slått an en tone eller satt en dagsorden for dette store ritualet – til tross for at det er slike anledninger som kan bringe et samfunns myriader av enkeltmennesker virkelig sammen.

Vi gjør omtrent det samme som ved tidligere årsdager, bare litt mer. Og det blir stort sett et innadvendt jubileum, selv om det ikke blir fullt så beskjedent og ensidig nasjonalt som opprinnelig tenkt. Våre allierte fra krigsårene har ønsket å være med, og for to-tre måneder siden gikk invitasjonene ut til og ble tatt imot av Storbritannia, USA, Russland, Frankrike, Polen og Canada.

Utlandet har fulgt våre forberedelser ganske nøye og sett dem i sammenheng med det intense diplomati som utspiller seg over hele Europa rundt denne femtiårsdagen. Andre har valgt en annen vei. Det forsoningsaspekt som ingen virkelig våger å løfte frem i Norge, spiller hovedrollen for de store maktene i Europa og for USA: Storbritannia har invitert den tyske forbundskansler Helmut Kohl til en fredsparade i London, sammen med Frankrikes avtroppende president Francois Mitterrand og USAs visepresident Al Gore.

Fra London flyr de tre sammen med statsminister John Major til en seremoni i Paris, fortsetter til Berlin og ender i Moskva – dit også president Bill Clinton og blant andre statsminister Gro Harlem Brundtland kommer som Boris Jeltsins gjest. Sammen skal de være med når russerne innvier et 140 meter høyt minnesmerke over befrielsen – ti centimeter for hvert døgn i den

blodigste og mest avgjørende av krigen, mellom tyskere og russere på østfronten. Der døde også mange hundre unge norske «frontkjempere» på tysk side.

Diplomatene i Norge vil si lite, men når man presser dem, sier en ledende figur fra en av krigens allierte stormakter at «jeg ser visse likheter med Frankrike – hvor også mye er forblitt usagt. Først nå kommer det frem hos dem, som f.eks. Mitterrands flørt med fascismen i ganske unge år». Han har merket seg at heller ikke spede tilløp i Kirken til forsoningsfremstøt på norsk hjemmebane har ført frem.

Den politiske forsiktighet er neppe blitt mindre av at Regjeringen under EU-kampen merket at et Tysklands-spøkelse fremdeles er i live i Norge. Også blant dem som ikke går like langt som Rød Valgallianses representant på Stortinget, Erling Folkvord, som mente at «Den tyske imperialismen er en drivende kraft i å få lagt norske naturressurser inn under EUs kontroll». Under EU-forhandlingene glødet telefonledningene mellom Statsministerens Kontor i Oslo og Kanslerkontoret i Bonn. Et år senere lar det samme kontoret det skje at den tyske Norgesambassadøren må trekke seg fra en invitasjon til Snåsa, der en motstander erklærer at «jeg har hittil ikke møtt en eneste tysker som har beklaget ugjerningene under krigen».

Dette er en isolasjonismens mentali-

tet og uvitenhet. Først Vest-Tyskland, som ble Norges NATO-allierte i NATO for 40 år siden, og senere det samlede Tyskland, er blitt formet som et politisk motstykke til Det tredje rikes menneskeforaktende barbari. Dens historie opptar det tyske samfunn intenst dag etter dag; det skal være vanskelig å finne en tysker som *ikke* tar avstand fra ugjerningene. Også tyskerne ser nå på 8. mai som en frigjøring, fra sitt eget nådeløse diktatur.

Best og enklest er det som mangler blitt beskrevet i påsken av Arbeiderbladets Erik Sagflaot: «Min egen bestefar satt i tysk fangenskap under krigen. Men han hadde aldri et snev av det tyskerhat som man kan finne hos mange som kanskje slapp langt lettere fra okkupasjonen. I fangeleiren utenfor Hamburg hadde han møtt 'det andre Tyskland'. Tyskland bestod ikke bare av nazister og medløpere. I fangeleiren satt tyskere som selv var villige til å ofre alt i kampen mot nazi-diktaturet. Her var det en basis for Willy Brandts og Helmut Schmidts Tyskland. Siden også Helmut Kohls Tyskland. Det var et Tyskland han respekterte», skriver Sagflaot.

Denne nye virkeligheten, forsonings- og antikrigs-tankens grunnleggende betydning for EU og politikken i Europa, er ikke blitt endel av den politiske folkekultur i Norge. Det merket vi 28. november i fjor, og det merker vi påny foran den 8. mai i år.